

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

Том / Volume XXVII (2019).
Книжка / Issue 1

СПИСАНИЕ „ЕПОХИ“ И ГЕОГРАФСКИТЕ НАУКИ

Румен ЯНКОВ

THE *EPOCHI* [EPOCHS] SCHOLARLY JOURNAL AND THE GEOGRAPHIC SCIENCES

Rumen YANKOV

Abstract: The article traces out the participation of geographers and the geographic themes in the issues of the “Epochi” historical journal. The main ideas of the geographic publications are presented. Common or similar scientific directions are outlined. The traditions in the organizational and research interaction between the two sciences are underlined. The journal is examined as a bridge, connecting the work of historians and geographers in the scientific researches.

Key words: historical geography, political geography, geoarcheology, interdisciplinary researches

Съвместната образователна дейност на историци и географи във Великотърновски университет започна преди повече от три десетилетия със създаването на първата в страната специалност „История и география“ през 1984 г. За този период тя устоя на перипетиите и колебанията, характеризиращи вобще висшето ни образование. Нещо повече, специалността и поддържащото я звено от страна на географите – катедра „География“ развиха методичен опит и научен потенциал, с които допринесоха за формиране на близки специалности на висшето образование, както във ВТУ, така и в други университети.

Необходимостта от интердисциплинарно сътрудничество произтича от същността и главните задачи пред нашите науки. Традициите на научна обвързаност на историята и географията се проявяват ярко през втората половина на XIX в. с организационното изграждане на българската наука и висше образование. Те намират потвърждение в научно публикационната дейност на Периодическото списание (ПСБКД), въвеждането на географски дисциплини и привличането на първите преподаватели географи в Историко-филологическото отделение на Висшето училище (СУ) и т.н.

Съвременната изследователска и преподавателска работа разкрива редица обединяващи или сродни теми, което е предпоставка за „разменено“ авторско участие, а в някои случаи – за съвместни публикации и научни издания. Като такива изпъкват разделите на историческата география, политическа и електоралната география, историческата демография, география на селищата, стопанска история, изучаването на локалните общности и др.

Географското познание, особено в областта на обществената география е невъзможно извън параметрите на историческото време и общото разбиране за исторически процес. Земеописанието е прародител и на географията и на историята. Времево-пространствените отношения и историческото формиране на съвременните географски явления са фокус в географската интерпретация на историческата география. В обратният вектор, географията предлага универсален подход за разбиране на света като динамична природно-антропогенна материална систе-

ма. Без връзката с реалностите на географската среда, историческите знания биха били непълни, а някои теми, дори абстрактни.

Единният по отношение на обекта (земната повърхност) и двойствен по отношение на предмета (пространствени закономерности – природни и обществени) характер на географията я поставя като гранична между природните и обществените науки. Тази граница разделя самите географски науки и същевременно ги прави много открити за междудисциплинарно сътрудничество.

Още със създаването на катедра „География“ към Историческия факултет на ВТУ беше заложена идеята звеното не само да участва в обучението на новата специалност „История и география“, но и да формира център за развитие на географски изследвания, единствен извънстолничен по това време. Неслучайно първият ръководител на катедрата проф. М. Деведжиев, поставяше силен акцент върху научноприложната дейност.

Голямата научно-публикационна активност на великотърновските географи е добре отразена в юбилейните издания по повод тридесетгодишнината на катедрата и в текущите научни отчети на катедрено, факултетско и университетско ниво. Естествен е стремежът към участие в престижни периодични издания, вкл. списанията „Проблеми на географията“, „Годишник на СУ. Книга 2 – География“, сборници с доклади от научни конференции и др. За съжаление, за кратко в редицата на актуалната академична периодика се наредиха и книгите „География“ в Трудове на ВТУ (1992–1994 г.).

Заради небезоблачната издателска ситуация с географските периодични списания, статиите на географите във ВТУ по естествен начин се преориентираха главно към годишни факултетски издания като „България, българите и Европа – мит, история, съвремие“ (10 тома), „Балканите – език, история, култура“ (5 тома) и юбилейни сборници. Заслужава да се отбележи и географското участие съвместно с колегите историци във възобновеното списание „Архив за поселищни проучвания“ (1991–2005 г.) и поредицата сборници „Българите в Северното Причерноморие“ (1992–2009 г.).

Списание „Епохи“ има своя роля в представянето на широката научна продукция на видни представители на великотърновската география – покойните професори Марин Деведжиев и Васил Дойков. Творчеството на проф. М. Деведжиев включва най-вече теми на политическата география, геодемографията, териториалното и селищното устройство, география на транспорта и обслужването. Водещи направления в научните и научно-популярните публикации на проф. В. Дойков са географията на страните, география на транспорта и географията на селищата.

С досегашните над двадесет години на издаване и 27 тома, разпределени в 46 книги с ок. 700 статии, списание „Епохи“ е с изградено солидно присъствие в българското научно пространство. На този фон, с 10 публикации в 7 книги, географската тематика е фрагментарно представена, но въпреки това, с достатъчно широк тематичен профил, за да подсети за свързващите ни въпроси. Това участие е несъизмеримо с основното от исторически, археологически и етноложки публикации. Плюс в издателската политика е включването на специалисти от други направления – политология, икономика, филология, религиознание.

Досега в списанието са публикувани статии на 8 автори-географи: проф. Деведжиев (с 3 публикации), проф. Дойков (с 2), проф. Славейков, доц. С. Димитров, доц. Петров и проф. Янков (съавторство), както и две географски рецензии. Епизодичността и намаляващата интензивност на публикуване от географи проличава от годините на участие: 1993 (2 публикации), 1995 (3 публикации), 2000, 2014 (2 рецензии), 2016, 2017.

По-долу ще се спрем накратко на съдържанието и някои от основните идеи в географските статии. Проф. Марин Деведжиев участва в списанието с три статии: „Спомени и размисли за Македония“, „Къде и как започва участието на България във Втората световна война“ и „На кое място е сключен договорът, с който се поставя началото на българската държава?“. Първата от тях, „Спомени и размисли за Македония“ е публикувана в раздела „Срещи на поколенията”

[Деведжиев, М. 1993, с. 83]. Статията започва с лични спомени за участието на българските войски и по-късните срещи с хора от Македония. Следва преход към съвременната политико-географска ситуация на Балканите и все още нереализираните възможности за развитие на някои трансгранични транспортни връзки. Направена е историко-географска справка за плановете за железопътно съединение България–Македония и се анализират перспективите в развитието на шосейните връзки между двете страни. Статията е част от цикъл публикации на автора по проблема на усъвършенстване на транспортната мрежа на страната с оглед нарастването на пропускателните способности от и към съседните държави.

Във втората от посочените публикации [Деведжиев, М. 1995, с. 156] са направени някои уточнения на база преживяното от автора, тогава воененслужещ и непосредствен участник в първите сражения с немските войски, разгорели се непосредствено след 9 септември 1944 г. в направлението Връшка чука–Кула–Видин. С тези събития е свързан проект от 80-те години на миналото столетие за изграждане на мемориален парк в близост до КПП „Връшка чука“.

Третата публикация засяга интересна хипотеза от областта на историческата география за локализацията на споменатата от средновековните автори „Варна“, като място на сключване на мира, поставил началото на българската държава. Авторът разглежда съвременната териториално-устройствена и екологична ситуация в ареала Девня – пристанище Варна-запад, предвид потенциала на мястото да стане „най-значителен мемориал на нашето историческо наследство“ [Деведжиев, М. 2000, с. 124].

Проф. Васил Дойков е представен в сп. „Епохи“ с две публикации. Съобщението му за тракийско светилище край с. Широково, общ. Две могили [Дойков, В. 1993, с. 130], съпоставя исторически, археологически и краеведски сведения за района. Авторът обръща вниманието към един по-слабо известен исторически (археологически) обект, вероятно скално светилище, в Поломието, което той много добре познава.

Статията „Локализиране на исторически обекти чрез антични географски и картографски извори (Сексагинта Пристис, Агранзинос, Деветаши, Вичина)“ се обръща към някои информационни извори на селищната и историческата география започвайки от римските пътни карти и достигайки до средиземноморските портолани. Анализират се възможностите на картографските материали най-вече при локализиране на крепости от римската дунавска граница (в българския участък). Авторът подчертава убеждението си за необходимостта от съчетаване на географските и историческите източници при локализирането на селищни обекти от миналото [Дойков, В. 1995, с. 85].

Проф. Петър Славейков е преподавател във ВТУ в началния период от работата на катедра „География“. В сп. „Епохи“ е публикувано съобщението му „Историко-географски аспекти на проблема за произхода на човека“. Материалът представя обобщено развитието на изследванията на антропогенеза като низ от антроположки открития свързани с биологичната предистория на човечеството [Славейков, П. 1995, с. 58].

В статията на доц. Слави Димитров „Възникване, развитие и особености на лузо-испанската граница“ [Димитров, С. 2016, с. 61] се разглеждат ролята и значението държавните граници. Границите са контури на националното географско пространство на страните, очертаващи суверенните права и отговорности. Те са относително устойчиви политически бариери, проявяващи се във времето като враждебни разделителни линии или като оси на взаимноизгодно съседство.

Границата между Испания и Португалия е една от най-старите почти непроменени граници в Европа. В този смисъл авторът приема Ла Рая за еталон – граница консолидираща самостоятелна Португалия почти два века преди такава консолидация да осъществят за Испания кастилските крале. Много интересно е виждането за геополитическото значение на границата с помощния съсед. Тя пренасочва португалските стремежи в противоположна посока, към рискови морски експедиции и задокоеански завоевания, формирали португалската идентичност със самочувствие на велика колониална сила. Категоричната устойчивост на лузо-испанската грани-

ца по специфичен начин пренася съперничеството в океана и подпомага Португалия в запазването на независимост спрямо експанзията на Испания.

Последната засега географска статия в сп. „Епохи“ е със заглавие „Примерен географски подход при разработването на прогнозен археологически модел“ с автори доц. Галин Петров и проф. Румен Янков [Петров, Г., Янков, Р. 2017, с. 120].

Разкриването и изучаването на вероятни съвкупности от археологически обекти, базирано на закономерностите на тяхното разположение и връзките със средата, е приоритет на т.нар. прогнозно моделиране в археологията. При разработването на прогнозните модели се отчита влиянието на географските фактори върху формите на заселване и стопанска дейност през различни исторически периоди, т.е. пространствено изразените връзки от типа обект–среда и обект–обект. Прогнозните модели оценяват териториите според вероятността от наличие на археологически обекти и подпомагат тяхното локализиране, като се отчитат специфичните фактори за разположението по видове обекти.

В много навременния и полезен книгопис на новите книги на преподавателите от Исторически факултет¹ достойно място заемат географските издания – общо 25 (2011–2015 г.) в разделите „Географски науки“ и „Учебна и помощна литература“.

Публикувани са и две рецензии от проф. Румен Пенин и Хернани Спиридонов на учебното пособие „Ландшафти на България – пространствена структура“ с автори преподаватели във ВТУ и СУ – доц. Н. Тодоров и проф. А. Велчев, тугуляри на курса по ландшафтна география на България².

Участието, макар и скромно в количествените си параметри, и в по-голяма степен – съдържанието на географските публикации в „Епохи“, прибавят на списанието още една специфична характеристика – тази на неизгубен „мост“ за ползотворната научна връзка история – география. Пожелаваме светли перспективи на „Епохи“ – историческото списание на Исторически факултет на ВТУ!

ЛИТЕРАТУРА/ REFERENCES

Деведжиев, М. 1993 – Марин Деведжиев. Спомени и размисли за Македония. – Епохи. Том I (1993), Книжка 2, 83–92. [Devedzhiev, M. Spomeni i razmisli za Makedonia. – Epochi. Tom I (1993), Knizhka 2, 83–92.]

Деведжиев, М. 1995 – Марин Деведжиев. Къде и как започва участието на България във Втората световна война. – Епохи. Том III (1995), Книжка 3, 151–163. [Devedzhiev, M. Kade i kak zapochva uchastieto na Balgaria във Vtorata svetovna voyna. – Epochi. Tom III (1995), Knizhka 3, 151–163.]

Деведжиев, М. 2000 – Марин Деведжиев. На кое място е сключен договорот, с който се поставя началото на българската държава? – Епохи. Том VIII (2000), Книжка 1, 121–124. [Devedzhiev, M. Na кое myasto e sklyuchen dogovorot, s koyto se postavya nachaloto na balgarskata darzhava? – Epochi. Tom VIII (2000), Knizhka 1, 121–124.]

Димитров, С. 2016 – Слави Димитров. Възникване, развитие и особености на лузо-испанската граница. – Епохи. Том XXIV (2016), Книжка 1, 61–69. [Dimitrov, S. Vaznikvane, razvitie i osobenosti na luzo-ispanskata granitsa. – Epochi. Tom XXIV (2016), Knizhka 1, 61–69.]

Дойков, В. 1993 – Васил Дойков. Широковското тракийско светилище. – Епохи. Том I (1993), Книжка 3, 83–92. [Doikov, V. Shirokovskoto trakiysko svetilishte. – Epochi. Tom I (1993), Knizhka 3, 83–92.]

Дойков, В. 1995 – Васил Дойков. Локализиране на исторически обекти чрез антични географски и картографски извори (Сексагинта Пристис, Агранзинос, Деветаши, Вичина). – Епохи. Том III (1995), Книжка 3, 83–92.

---

¹ Нови книги на преподавателите от Исторически факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. – В: Епохи, т. XXIV, кн. 1. (2016).

² В т. XXII, кн. 1 (2014).

[Doykov, V. Lokalizirane na istoricheski objekti chrez antichni geografski i kartografski izvori (Seksaginta Pristis, Agran-zinos, Devetashi, Vichina). – Epochs. Tom III (1995), Knizhka 3, 83–92.]

Петров, Г., Янков, Р. 2017 – Галин Петров, Румен Янков. Примерен географски подход при разработването на прогнозен археологически модел. – Епохи. Том XXV (2017), Книжка 1, 120–127. [Petrov, G, R. Yankov. Primeren geografski podhod pri razrobotvaneto na prognozen arheologicheski model. – Epochs. Tom XXV (2017), Knizhka 1, 120–127.]

Славейков, П. 1995 – Петър Славейков. Историко-географски аспекти на проблема за произхода на човека. – Епохи. Том III (1995), Книжка 3, 58–67. [Slaveykov, P. Istoriko-geografski aspekti na problema za proizhoda na choveka. – Epochs. Tom III (1995), Knizhka 3, 58–67.]